

Siviløkonomenes høringsuttalelse til NOU 2008: 18

Vi viser til høringsbrev av 27. oktober 2008, og ønsker å gi følgende uttalelse til forslagene fra "Fagopplæring for framtida". Ut over disse kommentarene henviser vi til Akademikernes og Lektorlagets høringsuttalelser.

Vi vil i denne høringsuttalelsen berøre de punktene som er mest sentrale for Siviløkonomene. Siviløkonomene har ikke behandlet alle utvalgets forslag. Generelt stiller Siviløkonomene seg noe undrende til helheten i utvalgets innstilling. Vi sitter igjen med en følelse av at utvalget nedvurderer yrkesopplæringens og fagbrevets egenverdi. Utvalget er i stedet opptatt av hvorledes de som velger yrkesfag skal få tilgang til universiteter og høyskoler, mens de ikke har noen forslag om hvorledes de som har valgt et studieforbereende løp skal kunne velge en yrkesrettet utdanning hvis de ønsker å endre kurs. Dette er etter vårt syn en like viktig problemstilling.

I overskriftene henviser vi til de delkapitler hvor forslagene fremmes.

4. 3. Miljø og krav til kompetanse

Siviløkonomene har gjennom de siste 15 til 20 år arbeidet for å styrke fagområder som miljø, ressursbruk og etikk innen økonomisk administrativ utdanning, og innen høyere utdanning generelt. Vi har kommet et stykke på vei, men det er fortsatt langt igjen.

Utvalget for fag- og yrkesopplæring har som tredje punkt i sitt mandat "å vurdere hvordan fag- og yrkesopplæringen skal møte utfordringene knyttet til de store nasjonale og internasjonale miljøutfordringene". Utvalget har etter vårt syn ikke i tilstrekkelig grad svart på denne problemstillingen. Det ser ut som om man i liten grad har tatt hensyn til at en av de 9 fagretningene heter Naturbruk, og inneholder det viktigste faget i miljøutfordringene, nemlig miljøfag.

Det ligger til rette for en kunnskapsutveksling mellom naturbruk og andre yrkesfag på miljøområdet. Andre fag trenger mer kompetanse om miljøfag og denne kompetansen besitter fylkeskommunen – om de vil bruke den! Neglisjeringen av denne kompetansen som man har i huset gjør at fylkeskommunen og yrkesutdanningen går glipp av en positiv effekt som det ikke krever store ressurser å utløse.

Utvalgets beskrivelse av miljøutfordringene lider av en alvorlig mangel når man så lett hopper over de rent biologiske effektene av miljøutfordringer og klimaendringer. Begrepet økosystemtjenester er her sentralt. Økosystemtjenester kan kort defineres som den nytte vi har av naturen. Mye av dette tas for gitt, og man tar derfor ikke høyde for at man trenger kompetanse på området. Vi kan kort nevne viktige økosystem tjenester: Ren luft, rent vann, stabilitet mot sterk vind, ras og flom, fornybar energi, biologisk mangfold som kilde til nyttige stoffer som bl.a. medisiner, matproduksjon, immaterielle goder som opplevelsesverdier, estetikk, åndelige og religiøse verdier og selvforståelse.

Utvalget konkluderer ganske svakt når det vurderer kompetansebehovet innen miljøfag. Man viser til nettstedet og lærerplaner, uten å vurdere kompetansen til undervisningspersonalet. Dette er et for svakt grunnlag for konklusjonen om at kompetansebehovet i stor grad er ivaretatt. Siviløkonomene er ikke enig i denne konklusjonen og mener at miljøkompetansen må styrkes kraftig i yrkesopplæringen generelt. I tillegg er det en stor utfordring for Fylkeskommunen å ta ansvaret for dette politikkområdet alvorlig, både i egen virksomhet og i yrkesopplæringen. Miljøfaget blir nedvurdert og dermed går skoleeierne, skolene og dermed elevene glipp av viktig kunnskap om miljø som er relevant uansett utdanningsretning.

6.2 Tiltak som skal bidra til raskere omstilling i samfunnet

Raskere omstilling i samfunnet må sees i en vid sammenheng. Omstilling skjer ikke bare sektor- og bransjevis, men innenfor samfunnets totale kunnskapsproduksjon. Siviløkonomene ser det som skolens ansvar å utdanne for et langt arbeidsliv og legge fokus på elementer som sikrer omstillingsdyktige og fleksible arbeidstager og arbeidsgiver. Kontakt med et bredt spekter av interessenter er viktig for å sikre at fagopplæringen utformes i tråd med behovene i arbeidslivet, Siviløkonomene mener arbeidslivets parter som helhet må inkluderes i relevante organer (som SRY, de faglige rådene etc.).

Utvalget foreslår at de faglige rådene bør som en fast rutine vurdere behovet for endringer i fagene innenfor sitt område. Som en del av dette arbeidet bør det vurderes om det er mulig å initiere forskning og utvikle statistiske verktøy for å kartlegge og analysere endringsbehovet.

Siviløkonomene støtter dette forslaget.

Utvalget foreslår at Samarbeidsrådet for yrkesopplæringen og de faglige rådene må tilstrebe bedre kommunikasjon med miljøer som har interesser i fag- og yrkesopplæringen, men som ikke er representert i de faglige rådene.

Siviløkonomene støtter også dette forslaget. Det er vårt syn at de faglige rådene og SRY må sammensettes med bred representasjon fra partene i arbeidslivet og at dagens ordning ikke reflekterer partssamarbeidet tilfredsstillende.

6.3 Tiltak for at flere skal gjennomføre opplæringen

Siviløkonomene deler utvalgets bekymring for det store frafallet i videregående opplæring, men etterlyser større vektlegging av grunnskolens rolle. Siviløkonomene etterlyser også forslag til løsninger som kan sikre at elevene har gode forutsetninger ved starten av fagopplæringen. Det store frafallet i videregående skole har rot i kvalitetssvikten som er avdekket i grunnopplæringen, blant annet omtalt i Stortingsmelding 31 07/08. Også OECD peker i rapporten *Learning for jobs* på at PISA-resultatene indikerer at basisferdighetene til elever som begynner yrkesfagutdanning, er relativt svake. Siviløkonomene mener at tiltak som skal bedre gjennomføringen, må legge denne erkjennelsen til grunn. I følge tall fra Utdanningsdirektoratet har andelen 15-årige elever som skårer på laveste nivå i lesing, økt fra 17 prosent i 2000 til 22 prosent i 2006, mens ytterligere ca. 20% av elevene scorer på nest laveste nivå. Dette tilsier at ca. 40 % av elevkullet har meget svake forutsetninger for videregående opplæring. Det store flertallet av disse velger erfaringsmessig yrkesfaglig studieretning. TIMSS 2007 indikerer at mer enn halvparten av 8.klassingene ligger på et lavt eller særs lavt nivå i matematikk. TIMSS-rapporten sier også at elevene er svake i naturfag, og særlig i fysikk. Dersom skolen skal "bedre gjennomføringen" ved å senke de faglige kravene, vil det bidra til å tilsløre disse problemene. Dette vil særlig ramme de faglig svake elevene. Siviløkonomene mener departementet bør vurdere å innføre egne forkurs til yrkesopplæringen for elever med svake grunnleggende ferdigheter i regning, lesing og skriving. Alternativet er å la disse elevene, som kan være skoletrøtte, i første omgang tilbys rent praktisk yrkesopplæring, jfr. ordningen med praksisbrev. Disse elevene bør få tilbud om et yrkesfaglig påbygningskurs i yrkesteori og allmenne fag på et senere tidspunkt når de måtte ønske det. Retten til slik påbygning på praksisbrevet bør i prinsippet ikke tidsbegrenses.

Utvalgets forslag knyttet til gjennomføring

Siviløkonomene er enig i at det er et stort behov for tiltak for å redusere frafallet i den videregående skolen. Vi er positive til forslaget om oversiktskart. Siviløkonomene er skeptiske til innføring av økonomiske insentivtiltak for å sikre gjennomføring. Prinsipielt støtter vi slike tiltak, men en nødvendig forutsetning er velfungerende kvalitetssikringssystemer med jevnlig ekstern evaluering, samt ekstern sensurering.

Utvalgets forslag knyttet til yrkesretting

Siviløkonomene er positive til ungdomsbedrift som pedagogisk virkemiddel, men vi er ikke uten videre enig i at dette skal bli obligatorisk på alle videregående skoler. Vi etterlyser en mer omfattende utredning av dette før vi kan ta stilling til det. Vi vil påpeke at ungdomsbedrift ikke er den eneste måten å sette entreprenørskap på agendaen og det bør være opp til faglærer å vurdere hvilke virkemidler som er mest egnet. Vi er også usikre på om lovverket ivaretar juridisk og økonomisk ansvar rundt ungdomsbedrifter på en god nok måte.

Fleksible løp i fagopplæringen

Siviløkonomene støtter dette forslaget. Det er behov for større fleksibilitet og anerkjennelse av elevenes forskjellighet. Skolesystemet bør ikke innrettes slik at det stigmatiserer ungdom som velger arbeidslivet etter 10 år på skole. Det bør legges til rette for at elever som på et tidspunkt har fått praksisbrev, kan bygge dette ut til fagbrev seinere, gjerne innenfor ordninger med realkompetansevurdering. Siviløkonomene vil i denne sammenheng understreke behovet for at alle kan få en utdanning tilpasset egne forutsetninger. Det skapes for mange tapere i skolesystemet ved at det ikke er godt nok tilpasset den enkeltes forutsetninger. Norge har i overskuelig fremtid også behov for dem som hverken har forutsetninger for å ta et fagbrev eller å ta akademisk utdanning. Disse yrkesmuligheter bør synliggjøres bedre, og behandles med en helt annen respekt enn det som gjøres i dag.

Oppfølging av elevene

Siviløkonomene mener at fylkeskommunene må bli tilført informasjon om den enkelte elevs kunnskaper og ferdigheter ved skolestart, og at dette skal være både kommunens og fylkeskommunens ansvar (ikke bare en plikt for fylkeskommunen). Vi er enige i at kommunen må informere fylkeskommunen om elever som har behov for ekstra oppfølging. Vi tror også at det vil ha en positiv effekt å opprette en mentorordning for elever som er i faresonen for å avbryte opplæringen, men vi vil advare mot en ordning som får preg av å være av mer terapeutisk karakter. Vi mener at man i første rekke bør styrke kontaktlærerordningen fremfor å innføre en ny ordning.

Tilgang på læreplasser

Siviløkonomene ser det sterke behovet for å øke antallet læreplasser, og vi støtter forslaget om å arbeide med innføring av en samfunnskontrakt. Siviløkonomene er positive til en strategi for læreplasser i offentlige og kommunale virksomheter. Siviløkonomene er også positive til at det utvikles flere kryssløp, dette kan være positivt både for de elevene som ikke får læreplass og for de som har valgt feil studieretning.

Rådgivning og karriereveiledning

Siviløkonomene anbefaler at det brukes de nødvendige ressurser på rådgivning og karriereveiledning. Vi tror imidlertid at det bør arbeides videre med organiseringen av denne tjenesten. Vi mener at det bør sikres at alle rådgiverne tilhører et bredt rådgivningsmiljø som til sammen har stor kompetanse både i dybde og bredde. Vi tror ikke det er mulig å lykkes med dette hvis rådgiverne er knyttet til den enkelte skole. Vi antar

at det bør være et tydelig skille mellom sosialpedagogisk rådgivning og karriererådgivning, samtidig som samarbeide mellom disse miljøene er av stor viktighet.

6.4 Muligheten til å bygge videre på fag- eller svennebrev

Siviløkonomene mener fagskolene utgjør en viktig del av det norske utdanningssystemet og at de fyller en svært viktig rolle på veien mellom fagbrev og høyere utdanning.

Siviløkonomene er positive til spesialtilpassede ordninger som Y-veien, vi støtter forslaget om at denne ordningen utvides til å gjelde flere fagområder.

Siviløkonomene støtter ikke forslaget om å sette ned aldersgrensen for realkompetansevurderinger. Realkompetanse og refleksjon rundt eget fagområde utvikles over tid og fem år som et minstekrav til yrkeserfaring er etter vår oppfatning et godt krav. Med utvidelse av Y-veien ser vi ikke at dette er noe stort behov.

6. 4. 6 Generell studieforbredthet

Siviløkonomene er kritiske til dette forslaget, vi ser heller ikke at utvalget har gitt noen faglige argumenter som støtter et så radikalt forslag. Siviløkonomene støtter utvalgsmedlem Per Aahlns standpunkt og har i tillegg følgende kommentarer:

Siviløkonomene er positive til at det skal eksistere alternative veier inn i høyere utdanning men vi mener realkompetansevurderinger (23/5 regelen) og Y-veien (med utvidelse til andre fagområder) vil dekke dette behovet. Siviløkonomene er enige i at man innen mange fagområder vil ha nytte og glede av personer med praktisk kompetanse og en praktisk tilnærming til faget, men utvalgets forslag reflekterer ikke at høyere utdanning i all hovedsak dreier seg om teoretiske studier hvor eventuell manglende teoretiske bakgrunnskunnskaper vil være en alvorlig hemsko for den enkelte student.

Forslaget om generell studieforbredthet uansett program innebærer en nedvurdering av behovet for et studiespesialiserende program. Siviløkonomene mener dette bidrar til at kravene til teoretisk kompetanse blir utydelig for elevene i videregående opplæring. Dersom man kan få generelt opptak til høyere utdanning både på bakgrunn av fagbrev og på bakgrunn av studieforbredende linje er det lett å argumentere for at den teoretiske tilleggskompetansen man får ved å gå studieforbredende linje er unødvendig. Vi frykter at dette vil gjøre at mange vil ha urealistiske forventninger til hvilket teoretisk nivå som generelt kreves for å ta høyere utdanning. I denne sammenhengen er det viktig å påpeke at ved spesialiserte opptaksopplegg som Y-veien er det aktuelle studiet tilpasset søkerens opptaksgrunnlag, og de studentene som kommer inn gjennom denne opptaksveien får et eget studieopplegg og tettere oppfølging. Dette vil ikke være tilfelle med generell studieforbredthet etter yrkesfaglig utdanning.

Siviløkonomene frykter at dette forslaget vil føre til at man får langt høyere strykprosent innen høyere utdanning. Vi viser blant annet til rapport fra NOKUT 2008 om det store frafallet i ingeniørutdanningen som tilskrives studentenes svake matematikkunnskaper fra videregående skole. Også innen andre studier ser man høy strykprosent. Dette tilsier at kravene til generell studiekompetanse heller bør skjerpes, og slett ikke fjernes. Siviløkonomene mener det er uansvarlig overfor enkeltindividene å legge opp til en ordning der man kan få opptak til en utdanning som skolesystemet ikke har foreberedt en på. Et år i høyere utdanning har

store økonomiske kostnader for den enkelte (normal 85 000 kr i studielån pluss bortfall av ordinær inntekt), dette er en stor økonomisk belastning som kan få langsiktige konsekvenser dersom man ikke får noe igjen for den.

Siviløkonomene stiller seg undrende til utvalgets argumentasjon. Utvalget nedvurderer behovet for påbygningskurset samtidig som det peker på at strykprosenten faktisk er meget høy i det samme kurset, hele 40 prosent skoleåret 07/08.

Siviløkonomene er bekymret for at utvalgets forslag kan senke kvaliteten i høyere utdanning dersom det gjennomføres. Utvalget argumenterer for at universitetene og høyskolene i større grad bør ta utgangspunkt i studentenes forutsetninger og tilpasse seg en studentmasse med mer varierende teoretisk kompetanse. Siviløkonomene er kritiske til dette forslaget, det er vår holdning at det skal gå klare faglige skiller mellom videregående og høyere opplæring. Vi ønsker ikke et system der høyere utdanningsinstitusjoner får ansvaret for å utvikle forkurs/ekstra studieår for å gjøre studentene studieforberedt. Dette ansvaret skal ligge i den videregående opplæringen.

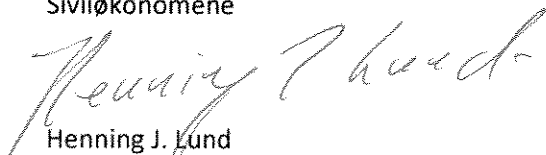
Alternativet til å senke det faglige nivået på høyere utdanning vil være å gjøre yrkesopplæringen mer teoritung. Det er vårt standpunkt at det er viktig med den todelingen vi har innen videregående opplæring i dag; alle har ikke interesser eller evner for en teoretisk utdanning og det er viktig at disse får et tilbud som interesserer dem, en sterkere teoretisering kan bidra til et større frafall blant elevene. Vi frykter at dette frafallet i størst grad kan komme til å ramme de elever som ikke har teoristerke foreldre for disse vil ha mindre mulighet til å få hjelp hjemme. En sterkere teoretisering av fagopplæringen kan dermed etter vårt syn bidra til å hemme den sosiale mobiliteten som vi ønsker at skolesystemet skal bidra sterkt til.

Siviløkonomene etterlyser også et forslag til opplegg for dem som etter studieforberedende løp i den videregående skolen likevel finner at de ønsker en fagutdanning.

Norge har i dag et meget sentralisert og ubyråkratisk system for opptak til høyere utdanning. Kun et fåtall studier har krav til tilleggskompetanse utover GSK og Samordna opptak er en lettfattelig og oversiktlig inngangsportale til de aller fleste studier. Siviløkonomene frykter at utvalgets forslag om generell studieforberedthet vil føre til en utbredt bruk av krav til tilleggskompetanse, noe som vil gjøre det vanskeligere for søkerne å orientere seg i tillegg til at de fagvalgene man tar i VGS kan få større konsekvenser for hvilke studier man kan velge etter fullført videregående.

Vennlig hilsen

Siviløkonomene

Henning J. Lund
Fagsjef